

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشکده امام خمینی و انقلاب اسلامی
وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته اندیشه سیاسی در اسلام

عنوان:

**بررسی مفهوم امنیت با رویکردی بر مبانی سه گانه معرفت شناسی،
هستی شناسی و انسان شناسی در اندیشه امام خمینی (س)**

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر سید صدرالدین موسوی جشنی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر منصور انصاری

پژوهشگر:

مجتبی ابوالحسنی

بهمن ماه ۱۳۹۳

کلیه حقوق مادی و معنوی این پایان نامه متعلق به پژوهشکده می باشد.

چاپ پایان نامه و استخراج مقاله از پایان نامه باید به نام پژوهشکده، با تأیید استاد راهنما و با مجوز معاونت پژوهشی می باشد.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تقدیم به

پدر و مادر عزیزم

به پاس همه رنج‌ها و سختی‌هایی که در طول زندگی

تحمل نمودند.

تقدیم به

خواهران و برادر مهربانم

که حمایت‌های عاطفی‌شان هیچ‌گاه از من دریغ نشد.

سپاس فراوان از کسانی که نقش تربیت‌معنوی و

روحی مرا بر عهده داشتند و سپاس ویژه از کسانی که

منافع خویش را فدای امنیت کردند.

تقدیر و تشکر:

مَدَّت فدای را عز و جل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت هر نفسی که فرو می‌رود ممدِّ حیات است و چون بر می‌آید مفرِّج ذات پس در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر هر نعمت شکر واجب.

در آغاز وظیفه خود می‌دانم که به بهانه جبران اندکی از زحمات بی دریغ اساتید مقترم راهنما و مشاور که در طی مطالعه و تدوین پایان نامه با اطلاعات غنی فویش راه گشای اصلی پژوهش بوده‌اند کمال تشکر و قدردانی وافر را بنمایم. استاد ارجمند راهنما جناب آقای دکتر سیدصدرالدین موسوی که از همان ابتدای تصویب موضوع از راهنمایی ایشان بهره گرفته‌ام و نکات و راهنمایی‌های لازم را دادند. هم چنین از استاد بزرگوار مشاور جناب آقای دکتر منصور انصاری که در مراحل مختلف تدوین پایان نامه راه را برایم هموار نمودند و بار سنگین پایان نامه را در طول تحقیق بر عهده داشتند نهایت سپاس را دارم. همچنین از دکتر یحیی فوزی و دکتر عباس کشاورز به خاطر راهنمایی بزرگوارانه آنها تشکر می‌کنم.

سپاس بی نهایت از پدر و مادر فداکارم که زحماتشان با هیچ واژه‌ای قابل قدردانی نیست و برادر و خواهران گرانمایه‌ام که با لطف و زحمات بی پایان فویش همواره یاور و پشتیبانم بوده‌اند و تمامی کسانی که منافع فویش را فدای امنیت کردند را دارم.

شماره: ۵۰۳۳۴۵۰۳۳

تاریخ: ۱۳۹۳/۱۱/۱۵

پیوست:

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

وابسته به مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی

باسمه تعالی

صور تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

با حمد و سپاس به درگاه خداوند متعال و با استعانت از حضرت ولیعصر (عج) و با درود و سلام به روان پاک حضرت

امام خمینی (س) تجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

آقای مجتبی ابوالحسنی دانشجوی رشته اندیشه سیاسی در اسلام

تحت عنوان: «بررسی مفهوم امنیت با رویکردی بر مبانی سه گانه (معرفت شناسی، هستی شناسی و انسان شناسی) در اندیشه امام خمینی (س)»

در تاریخ ۱۳۹۳/۱۱/۱۵ با حضور هیأت داوران در پژوهشکده امام خمینی (س) برگزار گردید و به موجب آیین نامه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد، ارزشیابی هیأت داوران به شرح زیر تعیین گردید:

قبول با درجه (بسیار خوب) امتیاز: ۱۸.۴۰۰/۲۰.۵
 دفاع مجدد
 مردود

قبول مشروط با درجه: (با اصلاح) ..... امتیاز: ..... مرجع تأیید نهایی:

شرح اصلاحات مورد نیاز:

۱-
۲-

توضیح: بنا به مصوبه کمیسیون تخصصی آموزش و پژوهش پژوهشکده امتیاز پایان نامه ها به شرح زیر مشخص میگردد:

الف) قابل قبول از	۱۴ به بالا	۱۹-۲۰	۱۶-۱۷/۹۹	۳- قبول با درجه خوب
۱- قبول با درجه عالی				
۲- قبول با درجه بسیار خوب	۱۸-۱۸/۹۹			۴- قابل قبول
ب) مردود	کمتر از ۱۴			

اعضای هیأت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضاء
۱- استاد راهنما:	جناب آقای دکتر سید صدرالدین موسوی	استادیار	
۲- استاد مشاور:	جناب آقای دکتر منصور انصاری	استادیار	
۳- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر یحیی فوزی	استاد	
۴- استاد ناظر:	جناب آقای دکتر عباس کشاورز	دانشیار	

امضاء
مدیریت تحصیلات تکمیلی

امضاء
نماینده تحصیلات تکمیلی

امضاء
مدیر گروه

آدرس: اتوبان تهران - قم، قبل از عوارضی، حرم مطهر امام خمینی (ره)، پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی. تلفن: ۵۱۰۸۵۰۰۰ نمابر: ۵۵۲۳۵۶۶۱

وب سایت اینترنتی: www.ri-khomeini.ac.ir پست الکترونیک: info@ri-khomeini.ac.ir صندوق پستی: ۱۸۱۵۵/۱۳۴ کدپستی: ۱۸۱۵۱۶۳۱۱۱

چکیده

پژوهشکده امام خمینی (س) و انقلاب اسلامی

مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد
رشته تحصیلی: اندیشه سیاسی در اسلام
عنوان پایان نامه: بررسی مفهوم امنیت با رویکردی بر مبانی سه‌گانه (معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی) در اندیشه امام خمینی (س)
نام و نام خانوادگی دانشجو: مجتبی ابوالحسنی
استاد راهنما: دکتر سیدصدرالدین موسوی
استاد مشاور: دکتر منصور انصاری
تاریخ شروع پایان نامه: ۱۳۹۲/۱۱/۲
تاریخ اتمام پایان نامه: ۱۳۹۳/۱۱/۱۵
چکیده: شناخت اندیشه متفکرانی که خارج از چهارچوب‌های رایج در علوم اجتماعی می‌اندیشیده‌اند، بدون علم و احاطه به تعریفی که آنها از هستی، انسان و جامعه ارائه داده‌اند، گاه می‌تواند زمینه پیدایش استنتاج‌های گمراه‌کننده و انحرافی باشد. بر این اساس پژوهش حاضر با مطالعه مبانی سه‌گانه تفکرات امام به تدوین اصول و مبانی اندیشه ایشان در زمینه امنیت پرداخته؛ امنیت در اندیشه امام ابزار است نه هدف. کما اینکه کل سیاست نیز ابزار است. ابزاری در خدمت سیر الی الله در دنیای فانی طبیعت. اگر حکومت را ظرفی بدانیم که ارزش‌های یک ملت در آن حفظ می‌شود و از قوه به فعلیت در می‌آید، امنیت کارکردش از لحاظ امام ایمن ساختن و هموار کردن این شرایط است. ضمن اینکه نگاه هستی‌شناسانه و انسان‌شناسانه امام منجر به این می‌شود که ایشان نگرشی همه‌جانبه به امنیت داشته باشد، امام امنیت را دالی پرمایه می‌پندارد که دامنه موضوعیت آن از نفس انسان و تضاد جنود شیطانی با رحمانی آغاز و مصادیق دیگر آن تا عینیات اجتماعی و به ویژه، روابط میان بازیگران نظام بین‌الملل بسط پیدا می‌کند، این گستردگی موضوعیت است که تمامی جنبه‌های مادی و معنوی را در بر می‌گیرد و مبارزه‌ای همه‌جانبه و بی‌وقفه را ترسیم می‌کند که پیروز حقیقی آن به آرامش می‌رسد و مغلوب آن همواره در ناامنی است. بنابراین، امنیت در گفتمان امام خمینی (ره) مترادف با آرامش است.
واژگان کلیدی: امام خمینی، امنیت، معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی، انسان‌شناسی

Abstract
Institute of Imam Khomeini and Islamic Revolution

Degree: MA
Field of Study: Political Thought in Islam
Thesis title: Security concept with an emphasis on fundamentals S·h~Ganh (¬Mrft~Shnasy, ¬ Hsty~Shnasy and Ansan~Shnasy) in the thoughts of Imam Khomeini
Student Name: mojtaba abolhasani
Supervisor: Dr. Sydsdraldyn Mousavi
Advisor: Dr. Mansoor Ansari
Thesis Date: 22/2/2014
Thesis completion date: 4/2/2015
Thought thinkers outside the mainstream of social science knowledge Chharchvb~Hay My~Andyshydh~And, without knowing that they are surrounded by definition, human beings and society Dadh~And sometimes can be misleading about the origin Astntaj~Hay the diversion. Accordingly, the present study was to develop the fundamentals principles of Imam S·h~Ganh Tqkrat his thoughts focused on security, security is not a goal in mind Imam tool. Claim that the policy as a tool. An excursion to serve God in the earth nature. If the state of the nation's container Arzsh~Hay know that it retains the power to actualize the result comes, security and the smooth functioning of Imam secure these conditions. Additionally, the imam leads to the result that they look Ansan~Shnasanh Hsty~Shnasanh and comprehensive approach to security, security Imam Daly sophisticated My~Pndard that the relevance of the human soul and the beginning of the conflict and the host of Satan Rahmani another example of the social objects and in particular, the international relations developed between actors involve This extension is subject to the material and spiritual aspects in a comprehensive and constantly lie and Mbarz·h~Ay draw acknowledges that seems to calm down and give it a real winner is always Na~Amny. Therefore, security in the discourse of Imam Khomeini is synonymous with tranquility.   Keywords: Imam Khomeini, security, Mrft~Shnasy, Hsty~Shnasy, Ansan~Shnasy

مراجعة

معهد الإمام الخميني و الثورة الإسلامية

المرحلة الدراسية: ماجستير
المرحلة الدراسية: الفكر السياسي في الاسلام
عنوان الأطروحة: دراسته حول مفهوم الامن مع النظر في المبادئ الثلاثة (المعرفة، معرفه الكون و معرفه الانسان) في الفكر السياسي للإمام الخميني
اسم الطالب: مجتبي ابوالحسني
المشرف: الدكتور السيد صدر الدين موسى
المستشار: الدكتور منصور انصاري
تاريخ بدء الرسالة: ربيع الاول سنة ١٤٣٥ق
تاريخ الإنتهاء: ربيع الثاني ١٤٣٦ق
الخلاصة: إن معرفة فكر المفكرين الذين كانوا يفكرون وراء الاطر المرسوم في العلوم الاجتماعية، دون العلم بتعريفهم للكون و الانسان و المجتمع، قد يمكن أن ينشأ الاستنتاجات المضلّة و المنحرفة. على هذا قد قام هذا التحقيق بتدوين اصول و مبادئ فكره مع مطالعة المبادئ الثلاثة لفكر الامام الخميني. يعدّ الامن في فكر الامام الخميني وسيله لا غاية. كذلك السياسة كلّها وسيله. انها وسيله تستخدم في السير الى الله في الدنيا الفانيه الطبيعيه. ان نعتبر الحكم وعاء تحفظ فيه قيم أمّه و تنقل من القوه الى الفعل، يكن واجب السياسة - في رأى الامام - تأمين و تمهيد هذه الظروف. مع انه النظر المعرفي للإمام الى الكون و الانسان يؤدّي الى انه يتملك نظرا شاملا الى الامن. يعدّ الامام الامن دالاً وسيعا يشتمل مواضيع كثيره كالنفس الانسانيه و تضادّ الجنود الشيطانيه مع الجنود الرحمانيه الى واقع الاجتماع خاصه العلاقات بين اللاعبين في النظام الدولي. و هذا الشمول للموضوعات هو الذي يسع كل الجوانب الماديه و الادبيه و يرسم نضالا شاملا متصلا يصل منتصره الحقيقي الى السكينه و الاطمئنان و يستوحش مغلوبه دائما. فيكون الامن في رأى الامام الخميني مرادفا للاطمئنان و السكينه.   كلمات البحث: الإمام الخميني، والأمن، معرفة المعرفة، معرفه الكون و معرفه الانسان

فهرست مطالب

۱	فصل اول .....
۱	کلیات .....
۲	بیان مسأله .....
۳	ضرورت و اهمیت موضوع .....
۴	نحوه ارتباط موضوع با حوزه مطالعات امام و انقلاب .....
۴	سوال اصلی و فرعی پژوهش .....
۴	پیشینه پژوهش موضوع و جنبه‌های جدید این پژوهش .....
۷	قلمرو پژوهش .....
۷	سازماندهی اولیه پژوهش .....
۸	مبانی نظری .....
۸	فرضیه پژوهش .....
۹	تعریف و شاخص سازی مفاهیم .....
۱۱	روش پژوهش .....
۱۲	فصل دوم .....
۱۲	مبانی امنیت در اسلام .....
۱۳	مقدمه .....
۱۳	امنیت در اسلام .....
۱۷	امنیت در آیات و روایات .....

۳۰	..... فصل سوم
۳۰	..... معرفت شناسی، هستی شناسی و انسان شناسی امام خمینی (س)
۳۱	..... مقدمه
۳۱	..... مبانی معرفت شناسی امام خمینی
۳۱	..... ۱- دین بنیان معرفتی مکتب امام خمینی
۳۲	..... ۲- انکار ماورای طبیعت نتیجه ادراک ناقص
۳۲	..... ۳- تحول در امور عینی
۳۶	..... ۴- جایگاه عقل و عقلانیت در اندیشه امام خمینی
۳۹	..... مبانی هستی شناسی امام خمینی
۴۰	..... ۱- رابطه خالق با هستی مانند رابطه خورشید و اشعه آن
۴۰	..... ۲- لا موثر فی الوجود الا الله
۴۲	..... ۳- هدفداری آفرینش
۴۴	..... مبانی انسان شناسی امام خمینی
۴۶	..... مراتب انسانی در اندیشه امام خمینی
۴۶	..... ۱- انسان نباتی
۴۷	..... ۲- انسان حیوانی
۴۷	..... ۳- انسان عقلانی
۴۹	..... امام و سرشت انسان
۵۹	..... ۱- جهاد اکبر راه رسیدن به امنیت ایمانی در بعد فردی
۶۱	..... ۲- جهاد اصغر
۶۳	..... فصل چهارم

۶۳	ویژگی‌های امنیت از دیدگاه امام خمینی (س)
۶۴	مقدمه
۶۴	دیدگاه امام خمینی در رابطه با مرجع امنیت
۶۵	دیدگاه امام خمینی در رابطه با موضوع امنیت
۶۶	۱- امنیت فردی
۶۷	۲- امنیت اجتماعی
۶۸	۳- امنیت سیاسی
۶۹	۴- امنیت فرهنگی
۶۹	۵- امنیت ملی
۷۱	دیدگاه امام خمینی در رابطه با سطح تحلیل امنیت
۷۲	اهداف امنیتی امام خمینی
۷۴	مسئولیت‌های امنیتی از دیدگاه امام خمینی
۷۵	مرزهای امنیتی از دیدگاه امام خمینی
۷۷	مزایای امنیتی از دیدگاه امام خمینی
۷۹	آسیب‌ها و تهدیدها و چالش‌های امنیتی از دیدگاه امام خمینی
۸۰	رویکرد امام خمینی در رابطه با تأمین امنیت
۸۱	شیوه‌های تأمین امنیت از دیدگاه امام خمینی
۸۳	فصل پنجم
۸۳	بررسی مفهوم امنیت با توجه به مبانی سه‌گانه از دیدگاه امام خمینی (س)
۸۴	مقدمه

۸۴	..... مفاهیم مرتبط با امنیت در کلام و آثار امام خمینی
۸۵	..... جدول میزان فراوانی واژگان مرتبط با امنیت در آثار امام
۸۸	..... دیدگاه امام خمینی در رابطه با علت مادی امنیت
۹۳	..... دیدگاه امام خمینی در رابطه با علت صوری امنیت
۹۷	..... دیدگاه امام خمینی در رابطه با علت فاعلی امنیت
۹۹	..... دیدگاه امام خمینی در رابطه با علت غایی امنیت
۹۹	..... دیدگاه امام خمینی در رابطه با معادله امنیت
۱۰۱	..... دیدگاه امام خمینی در رابطه با ابزارهای تأمین امنیت
۱۰۳	..... دیدگاه امام خمینی در رابطه با بسط امنیت نظام به امنیت جهان اسلام
۱۰۵	..... ابعاد امنیت در اندیشه امام خمینی
۱۰۵	..... ۱- بعد معنوی و اخروی امنیت
۱۰۶	..... ۲- بعد مادی و دنیوی امنیت
۱۱۶	..... نتیجه گیری
۱۲۳	..... فهرست منابع

فصل اول:

کلیات

بیان مسأله:

امنیت از اموری است که هر انسانی به واسطه برخورداری از قوه تعقل، ضرورت آن را تشخیص می‌دهد و تمامی مکاتب در اصل اهمیت آن هم عقیده‌اند، اما آنچه میان نظرات امنیتی این مکاتب تفاوت ایجاد می‌کند چگونگی توصیف و فهم ماهیت و چیستی امنیت است که باعث برداشت‌های متفاوت می‌شود. هر نظریه یا مکتبی اعم از سیاسی، اجتماعی، امنیتی و... مبتنی بر پیش فرضها و اعتقاداتی است که نظریه‌پرداز در مورد ماهیت هستی و به طور خاص، ماهیت انسان و اجتماع دارد. به عبارتی نظریه‌ها به صورتی صریح یا ضمنی سرشار از مفروضاتی فرانظری یا پیش فرضهای هستی-شناسی، معرفت‌شناسی هستند که تحلیل و بررسی این مفروضات، به روش باز اندیشانه (یعنی به شیوه معارف درجه دوم که ناظر بر تحلیل نوع تلقی نظریه‌ها از پدیده‌ها و نه خود پدیده است) ما را در شناخت بهتر نظریه‌ها و چگونگی تبیین پدیده‌ها در قالب آنها کمک می‌کند.

از طرفی، مکتبی نظام‌مند است که بر مبنای جهان‌بینی یا تلقی معینی از هستی بنا شده باشد، لذا بدون فهم درست از هستی‌شناسی یک اندیشه، پرداختن به روبناها و تحلیل مواضع، راهبردها، سیاست‌ها و به طور کلی بایدها و نبایدهای یک مکتب امری محال است. از طرف دیگر، هستی‌شناسی یا نوع جهان‌بینی یک متفکر یا اندیشمند، غالباً منتج از مبانی معرفت‌شناسی و منابع شناخت اوست و لذا بدون درک صحیح از نظام معرفتی او، فهم تلقی‌شان از هستی و سپس بایدها و نبایدها و گزاره‌های عملی غیر ممکن و تلاشی بیهوده است که از سوی مخاطب یا به نابسامانی و تناقض در اندیشه تفسیر می‌شود یا به عدم فهم و درک محتوای آن.

مبانی فلسفی هر متفکر هم در شیوه پاسخگویی و هم در نوع پاسخ به پرسشها اثر گذار است. لذا پاسخ به پرسشهایی از قبیل مبدأ یا مبادی پیدایش انسان، ماهیت وجود و روابط وی و نیز غایات، اهداف و آمال انسان دستگاه ویژه‌ای را در حوزه‌های موضوعی مختلف پی‌ریزی خواهد کرد. متفکری که مبدأ انسان را الهی می‌بیند با متفکری که مبدأ انسان را مادی می‌انگارد، دو نوع اندیشه و عمل متفاوت خواهند داشت.

برای تبیین و تفسیر ماهیت، ابعاد و جوانب مختلف امنیت و معیارهای ارزشی سنجش آن در اندیشه امام بررسی اصول هستی‌شناسی، معرفت‌شناسی و انسان‌شناسی که چارچوب سطوح امنیت را فراهم

می‌آورد، ضروری است. فهم درست دال‌های امنیتی و دیدگاه ایشان در مورد امنیت مستلزم شناخت مبانی سه‌گانه است، تا سطوح مختلف دیدگاه امنیتی امام را کشف کنیم.

لذا تلاش این پژوهش برآن است تا با بازخوانی گفتمان انقلاب اسلامی، دیدگاه امام به امنیت را با توجه به سه سطح شامل مبانی معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی کشف و تدوین، و در ظرف این دیدگاه مرجع امنیت، موضوع امنیت، مفروضات امنیتی و اهداف امنیتی را مورد بررسی قرار دهد. بنابراین هدف اصلی تلاش برای ارائه و ترسیم دیدگاه امنیتی امام با توجه به مبانی سه‌گانه در اندیشه ایشان است تا زمینه کاربردی را برای کسانی که خواهان پیروی از راه امام هستند را فراهم نماید. لذا نگاه امام به امنیت، نگاهی دین بنیان، توحیدی و عملگراست که با رویکرد و شناختی متمایز از انسان و غایت خلقت تحولی اساسی در معنا و ماهیت امنیت ایجاد کرده، در نتیجه هم در جهت‌گیریها و سازکارها و راهکارها و تجویزها و هم در مبانی غیر قابل قیاس با دیگر مکاتب است.

ضرورت و اهمیت موضوع :

پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، تاسیس حکومت جمهوری اسلامی ایران و سپس تدوین اهداف، راهبردها و در نهایت رفتارهای عملی در ابعاد داخلی و بین‌المللی موجب ظهور و بسط گفتمانی شد که بیش و پیش از همه محصول اندیشه‌ها و نظریات عملیاتی کسی بود که در طول مبارزاتشان در دوران طاغوت و سپس در دوران رهبری ایشان در قالب آثار به جامانده ظهور یافته است. این مجموعه آثار در برگیرنده محورها و ابعاد مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و امنیتی و... است. ضرورت و اهمیت این موضوع از آنجا ناشی می‌شود که امام به عنوان بنیانگذار و کارگزار انقلاب و نظام اسلامی نقش مهمی در حوادث و رویدادهای امنیتی قبل و بعد از انقلاب و در ترسیم مسیر حرکت انقلاب و آینده نظام اسلامی داشته است. اما متأسفانه علیرغم چنین نقش برجسته و بی‌بدیلی، نه در طول حیات و نه پس از رحلت ایشان تاکنون، هیچ‌گونه تئوری و چارچوب تئوریکی در بعد امنیتی دیدگاه امام تدوین و ارائه نشده است. لذا تمرکز بر بعد امنیتی این گفتمان و تحلیل آن با تأکید بر مبانی سه‌گانه معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی، بویژه انسان‌شناسی و استخراج مفروضات امنیتی و اهداف امنیتی، می‌تواند زمینه تئوریک و البته کاربردی را برای رهبران سیاسی،

جریانات، احزاب، و سایر گروههایی که خواهان تداوم بخشی و پیروی از راه و کلام امام هستند را فراهم نماید.

نحوه ارتباط موضوع با حوزه مطالعات امام و انقلاب:

تأثیرگذاری اندیشه‌های حضرت امام بر ساختار و جهت‌گیریهای کلان سیاسی و امنیتی کشور به حدی بوده است که تا به امروز که حدود ۳۵ سال از پیروزی انقلاب اسلامی ایران می‌گذرد، کماکان و علیرغم شکل‌گیری جریانات و حتی دیدگاههای بعضاً معارض با اندیشه امام، ساختار و مسیر کلی حرکت جمهوری اسلامی مطابق با اندیشه‌ها و مواضع ایشان در جریان بوده است. بی‌شک بخش وسیعی از این اندیشه‌ها و مواضع دارای صبغه امنیتی بوده که ایشان متناسب با حوادث و رویدادهای امنیتی قبل و بعد از انقلاب و در ترسیم مسیر حرکت انقلاب و آینده نظام اسلامی بر آن تصریح و تأکید داشته‌اند.

سوال اصلی و سولات فرعی پژوهش :

سوال اصلی:

چه رابطه‌ای میان مفهوم امنیت با مبانی سه‌گانه (معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی) در دیدگاه امام خمینی^(س) وجود دارد؟

سوال فرعی:

۱- مبانی معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی امام چگونه است؟

۲- ویژگی‌های امنیت از دیدگاه امام با توجه به مبانی سه‌گانه کدامند؟

-پیشینه پژوهش موضوع و جنبه‌های جدید این پژوهش:

علیرغم حلول نگرش امنیت و بقا در تمامی اندیشه‌ها و دیدگاههای حضرت امام بویژه پس از شکل‌گیری حکومت، تحقیقاً می‌توان گفت که تاکنون هیچ اثری که در پی بازخوانی گفتمان امام با هدف کشف و استخراج دیدگاه امنیتی ایشان با توجه به مبانی سه‌گانه (معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی) باشد صورت نگرفته. چند اثری نیز که در قالب کتاب و پایان‌نامه و مقاله به چاپ

رسیده صرفاً در سطح مقوله بندی گفته‌های امام در یک بعد خاص نظیر امنیت ملی، عمومی و اجتماعی و ... باقی مانده و هیچ پژوهشی که بتواند دیدگاه امنیتی امام را با توجه به مبانی سه‌گانه بررسی کند، ارائه نشده است. برداشت‌ها و نتیجه‌گیریهای بعضاً متفاوت از سوی نویسندگان مختلف در آثار موجود پیرامون موضوعات مرتبط با امنیت در اندیشه امام بوضوح نشان می‌دهد که چگونه پرداختن به یک مقوله جزئی در نظریه امنیتی بدون توجه به مبانی امام موجب استنتاجات متفاوت از یک مقوله مشابه درگفتمان امام شده است. آنچه این پژوهش در پی کشف آن است دیدگاه حضرت امام به مقوله امنیت با توجه به مبانی سه‌گانه (معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی) در اندیشه ایشان است.

از جمله آثار موجود در زمینه امنیت، برای نمونه می‌توان به گزینه‌های زیر اشاره کرد:

پایان نامه‌های موجود در مورد امنیت:

۱- مفهوم امنیت از دیدگاه اسلام با تکیه بر نظرات امام خمینی، نوشته عباس یزدانی، در این پژوهش محقق سعی کرده با تعریف مفهوم امنیت از دیدگاه اسلام، قرآن و حدیث به بررسی این مفهوم در اندیشه امام بپردازد. اما به دیدگاه امام در مورد مفهوم امنیت، با توجه به مبانی سه‌گانه نپرداخته است.

۲- بررسی مقایسه‌ای امنیت در اندیشه امام و ماکیاولی، نوشته مسعود عباسی، محقق در این پژوهش سعی دارد ضمن تعریف امنیت در اندیشه امام و ماکیاولی به بررسی مقایسه‌ای این مفهوم از دیدگاه آنان بپردازد، پژوهش مزبور فقط به مقایسه مفهوم امنیت پرداخته و هیچ اشاره‌ای به امنیت و رابطه آن با مبانی سه‌گانه نشده است.

۳- فرهنگ و امنیت از دیدگاه امام و آیت‌الله خامنه‌ای، نوشته مرضیه حامی، در این پژوهش محقق به تعریف و تحلیل ابعاد، سطوح و نتایج دو مفهوم فرهنگ و امنیت از دیدگاه امام و آیت‌الله خامنه‌ای پرداخته و به آن بسنده شده است.

۴- مناسبات آزادی و امنیت با تاکید بر آراء امام خمینی، احترام سعادت فر، که این پژوهش تلاش دارد به نوعی بین آزادی و امنیت ارتباط برقرار کند که با پژوهش حاضر هیچ‌گونه قرابتی ندارد.

۵- امنیت عمومی در اندیشه سیاسی امام خمینی، رقیه شعبانپور، در این پژوهش نیز محقق سعی کرده تا مولفه‌ها و عناصر امنیت عمومی را از دیدگاه امام بررسی کند که با پژوهش حاضر که بررسی امنیت با توجه به مبانی سه‌گانه است متفاوت است.

۶- قائده نظم عمومی در اندیشه امام خمینی، زهرا وطنی، محقق در این پژوهش سعی داشته به سوال مبانی و عملکرد نظم عمومی در اندیشه فقهی-سیاسی امام و همچنین نظم عمومی از نگاه جامعه شناسی و حقوقی پاسخ دهد و با پژوهش حاضر که به بررسی امنیت و رابطه آن با مبانی سه‌گانه می‌پردازد، تفاوت دارد.

مقالات موجود در مورد امنیت:

۱- شناسایی مرجع امنیت در رویکرد امنیت ملی امام خمینی، نوشته دکتر علی کریمی مله، فصلنامه مطالعات راهبردی، در این مقاله نویسنده با تعریف مفهوم امنیت به تبیین مولفه‌های امنیت‌زا و امنیت‌زدا پرداخته است.

۲- جایگاه امنیت در اندیشه سیاسی اسلام و امام خمینی، نوشته دکترسید حسن ولی پور زروی در فصلنامه علوم سیاسی که در آن محقق به بررسی دیدگاه اسلام نسبت به این موضوع و دیدگاه امام به ارتباط امنیت با سیاست خارجی پرداخته که کاملاً متفاوت با پژوهش حاضر است.

۳- گفتمانهای امنیت در جمهوری اسلامی ایران، نوشته آقای مقصود رنجبر در فصلنامه علوم سیاسی که محقق با تعریف امنیت و امنیت ملی به بیان سیاست‌های امنیتی جمهوری اسلامی پرداخته که با چارچوب پژوهش حاضر متفاوت است.

۴- نظم و امنیت اجتماعی از منظر امام خمینی، نوشته دکتر حاضری که محقق سعی بر آن داشته که نظم و امنیت را از بعد اجتماعی آن در نگاه امام خمینی بررسی کند.

۵- مولفه‌های امنیت در اندیشه امام خمینی، نوشته محمد سالار که محقق سعی در بررسی مولفه‌های امنیت ساز داشته و به مبانی معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی، و انسان‌شناسی امام اشاره نشده است.

کتاب‌های کار شده در زمینه امنیت نیز زیاد است که هر کدام به بررسی مفهوم امنیت در چارچوب خاصی پرداخته. برای مثال می‌توان به کتاب امنیت اجتماعی نوشته منیژه نوید نیا منتشر شده توسط

پژوهشکده مطالعات راهبردی در سال ۱۳۸۸ اشاره کرد که در دو بخش و سیزده فصل تنظیم شده است. در فصل اول ساختار اصلی دکترین امنیتی تشریح شده؛ فصل دوم به دیدگاه گیدنز در مورد جامعه شناسی پرداخته شده است؛ فصل سوم از دیدگاه جامعه شناسی خرد به مفهوم امنیت پرداخته؛ فصل چهارم از دیدگاه جامعه شناسی کلان به مفهوم امنیت پرداخته فصل پنجم به مفهوم کلی امنیت در جامعه شناسی پرداخته؛ فصل ششم رهیافت‌های امنیت اجتماعی را مورد بررسی قرار داده است. در بخش دوم کتاب چند مقاله در مورد امنیت ترجمه شده که به تحلیل و تبیین امنیت اجتماعی پرداخته که با موضوع پژوهش حاضر که بررسی مفهوم امنیت و رابطه آن با مبانی سه‌گانه و همچنین بررسی ویژگی‌های امنیت است، تفاوت زیادی دارد.

قلمرو پژوهش :

قلمرو پژوهش در این تحقیق بررسی گفتمان انقلاب اسلامی ایران و حیات فکری امام خمینی با تمرکز بر موضوع امنیت با توجه به مبانی سه‌گانه (معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی، و بویژه انسان-شناسی) در اندیشه ایشان است .

سازمان دهی اولیه پژوهش:

این پژوهش در پنج فصل طراحی شده که فصل اول آن با عنوان کلیات پژوهش است و شامل مسأله پژوهش، سوالات اصلی و فرعی، فرضیات، ضرورت و اهمیت موضوع، مبانی نظری، پیشینه و روش پژوهش می‌شود. در فصل دوم به مبانی امنیت پرداخته شده که شامل دو قسمت می‌شود، در قسمت اول امنیت از دیدگاه اسلام را مورد بررسی قرار داده‌ایم در قسمت دوم امنیت در آیات و روایات مورد بررسی قرار گرفته است. در فصل سوم به بررسی معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی امام به صورت جداگانه پرداخته شده که هر یک به چند قسمت تقسیم می‌شود. در فصل چهارم نیز به بررسی ویژگی‌های امنیت از دیدگاه امام با توجه به مبانی سه‌گانه پرداخته‌ایم که این فصل نیز خود شامل چند مبحث می‌شود. و نهایتاً در فصل پنجم به بررسی مفهوم امنیت از دیدگاه امام با توجه به مبانی سه‌گانه (معرفت‌شناسی، هستی‌شناسی و انسان‌شناسی) پرداخته شده که خود شامل چند مبحث و نهایتاً یک نتیجه‌گیری در پایان فصل است.

مبانی نظری:

هر مکتبی از زاویه و نظام معنای خاص خود به پدیده‌های ذهنی یا عینی، معنا می‌بخشد. از این رو ما با ادیان، مذاهب، مکاتب و ایدئولوژی‌های مختلف سر و کار داریم مبانی نظری یک اندیشمند با توجه به دیدگاه آن اندیشمند به نظام هستی، غایت جهان و دیدگاه معرفت‌شناسی آن اندیشمند به جهان مشخص می‌شود. لذا مفهوم امنیت نزد هر نظریه پرداز یا مکتبی، برآیند فهم آنها از عناصر زیر است:

ارزش های حیاتی و فلسفه آفرینش؛ آگاهی از داشته‌ها و محرومیت‌ها؛ آگاهی از تهدیدات و نقاط ضعف؛ آگاهی از فرصت‌ها و نقاط قوت؛ در تعاریفی که از امنیت ارائه می‌شود، یکی از معیارهای مهم، حفظ ارزشهای اساسی و حیاتی مورد قبول جامعه است، یعنی در هر نگرشی به امنیت، انسان با توجه به ارزش‌های موجود در زندگی خود و امکان تهدید یا تأمین آنها، موضع خود را نسبت به پدیده‌ها مشخص می‌کند. امنیت در معنای عینی، فقدان تهدیدها علیه ارزشهای کسب شده و در معنای ذهنی، فقدان ترس و وحشت از جمله، علیه ارزش‌ها می‌باشد. با عنایت به موارد مزبور، این پژوهش بر آن است تا دیدگاهها و نظرات حضرت امام پیرامون امنیت را در قالب مکتب فکری مشخص ارائه نماید، در ارائه چارچوب نظری نیز مقید به استخراج نظریه از متون قرآنی، روایی و فرمایشات امام است. بنابراین، از ارجاع نظری و علمی آن به مکاتب غربی پرهیز می‌شود. در این دیدگاه، برای مفهوم (امن) معانی متعددی در قرآن آمده است که از آن جمله می‌توان از عدم خوف، تصدیق، طمأنینه، عدم خیانت و پناه دادن نام برد. مبانی معرفت‌شناختی، هستی‌شناختی و انسان-شناختی در گفتمان امنیتی امام نیز، برگرفته از آیات قرآنی و روایات منقول از معصومین علیهم السلام است. بنابراین، بررسی موضوع امنیت در دیدگاه امام نیازمند شناخت و تحلیل دیدگاهها و اندیشه‌های ایشان است.

فرضیه پژوهش:

فرضیه ۱: امام با رویکرد و شناختی متمایز از معرفت، هستی، انسان و غایت خلقت، تحولی اساسی در معنا و ماهیت امنیت ایجاد کرده، لذا امنیت را ابزاری برای تعالی و رستگاری انسان می‌داند. امام برای انسان دو بعد قائل است و امنیت را منوط به تفوق جنود عقل بر جهل و به عبارتی کنترل قوای